

⁴³ ДАЧО. – Ф. 43. Примарія м. Чернівці. – Оп. 2. – Спр. 301. – Арк. 11.

⁴⁴ ДАЧО. – Ф. 13. Другий міністерський директорат м. Чернівців. – Оп. 2. – Спр. 352. – Арк. 4.

⁴⁵ ДАЧО. – Ф. 43. Примарія м. Чернівці. – Оп. 1. – Спр. 6399. – Арк. 1.

⁴⁶ ДАЧО. – Ф. 43. Примарія м. Чернівці. – Оп. 1. – Спр. 6399. – Арк. 2.

⁴⁷ ДАЧО. – Ф. 43. Примарія м. Чернівці. – Оп. 1. – Спр. 6399. – Арк. 76.

⁴⁸ ДАЧО. – Ф. 43. Примарія м. Чернівці. – Оп. 1. – Спр. 6399 – Арк. 77.

⁴⁹ Снігур І. Легенди Буковини. – С. 86.

⁵⁰ ДАЧО. – Ф. Р-305. Губернаторство провінції Буковина. Воєнний кабінет. – Оп. 1. – Спр. 1740. – Арк. 1-2.

⁵¹ Рішення виконкому Чернівецької міської ради №332 від 21 червня 1948 р.

⁵² Рішення виконкому Чернівецької міської ради №270 від 5 березня 1952 р.

⁵³ Рішення виконкому Чернівецької міської ради №343 від 14 березня 1952 р.

Summary

*Viktorya Hryaban,
Mykhailo Chuchko
(Chernivtsi)*

«Every week» market like a part of Chernivtsy urbane landscape (80th XVIII ст. – beginning of 90th XX ст.)

In the article the subject of market is embraced not only as buying and selling place, but also like a dynamic of socio-economic relation. Starting with the Moldavian period and concluding with the present day, the history of market in Chernivtsy represents the main commercial localization in the city. Research covers the formation of market trade, its legalisation, development and historical dynamic.

Key words: market, market day, outbid, retail trade, market place.

УДК: 9(477),,19”+9(470),,19”

*Сергій Добржанський
(Чернівці)*

КУЛЬТУРНО-МАСОВІ ЗАХОДИ УКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА «РУСЬКА БЕСІДА» НА БУКОВИНІ

У статті йдеться про зародження та розвиток українського театрального життя на Буковині. Чільне місце у розвитку українського театру займала «Руська бесіда», яка організовувала перші аматорські вистави. Окрім театральної діяльності, товариство влаштовувало вечора та святкові дійства.

Ключові слова: «Руська бесіда», театральні вистави, товариство, літературні вечори, концерти, вечорниці, хор.

З середини ХІХ ст. на Буковині зароджується і розвивається українське театральне мистецтво. Не останню роль у цьому процесі відіграло і товариство «Руська бесіда», яке крім театральних вистав, організовувало ще й літературні та розважальні вечори. З останніх публікацій найбільше аналітичної інформації про становище українців та розвиток культурно-просвітнього життя в краї міститься у роботі «Буковина 1918-1940 рр.: зовнішні впливи та внутрішній розвиток»¹, загальна характеристика становища краю подано у колективній монографії «Буковина: історичний нарис»². З більш ранніх праць, у яких йшлося про «Руську бесіду», слід виділити працю Д.Квітковського, Т.Бринзана та А.Жуковського «Буковина: її минуле і сучасне»³. Грунтовне дослідження історії чернівецького театрального життя і ролі «Бесіди» в ньому здійснив Т.Сулятинський у монографії «Чернівецький театр імені О.Кобилянської»⁴. У пропонуваній статті історіографічна та джерельна база ґрунтується в основному на повідомленнях газет та спогадів сучасників тих подій. Об'єктом дослідження є розвиток театру та інших масових заходів на Буковині. Предмет дослідження – місце «Руської бесіди» у розвитку театру на Буковині.

На початку існування «Руська бесіда» головним пріоритетом своєї діяльності вважала видавничу справу та товариське життя⁵. Під товариським життям розумілися розвиток взаємин між членами товариства і підтримка розвитку мистецьких та культурницьких заходів. Саме тому для активізації товариського життя вона організовувала різноманітні сходи, читання, забави з танцями, музично-декламаційні і гумористичні вечори, театральні вистави та інше.

Великий вплив на загальне товариське життя та організацію культурно-масових заходів справило театральне відділення львівського культурно-освітнього товариства «Руська бесіда», яке протягом другої половини 60-х та 70-х років ХІХ ст. регулярно приїжджало з гастролями. Саме вистави львів'ян сприяли популяризації театрального мистецтва серед українців Буковини. Крім того, українські письменники Буковини почали писати п'єси для місцевих аматорів театру⁶.

Першим заходом для організації товариського життя був створений С.Воробкевичем молодіжний гурток хорової та сольної пісні, члени якого пізніше виступали на концертах по всій Буковині.

Вже у липні 1869 р. було організовано першу забаву з танцями у залі готелю «Під Чорним орлом», а взимку – два музично-декламаційні вечори. Протягом 1871-1872 рр. «Бесіда» орендувала велику залу, де проводила музичні вечори, чистий прибуток від яких надходив у фонд допомоги бідним учням. Особливо врожайним на літературні вечори став 1873 р., коли за ініціативою С.Воробкевича такі заходи стали регулярними і тематичними. До відчитів (доповідей) долучались

Ф.Калитовський, Л.Кирилович, С.Воробкевич, В.Продан та інші.

Протягом 1874-1876 рр. «Руська бесіда» влаштовувала вокально-декламаційні вечори на честь свого покровителя митрополита Є.Гакмана. До кінця 70-х років товариські сходи та вечорниці із хоромим співом студентського товариства «Союз» стали відбуватися регулярно⁷.

В основному всі заходи, пов'язані з проведенням музично-декламаційних вечорів, у перші два десятиліття існування товариства організовувалися молоддю. Єдиним помічником у їхній справі із старших був С.Воробкевич, який пропонував на вечори свої патріотичні пісні. До слова треба сказати, що всі заходи відбувалися як добродійні, і кошти від них ішли на розширення бібліотеки «Руської бесіди»⁸.

Одним із найбільших заходів русофільського періоду був святковий літературний вечір 1879 р., який приурочувався до річниці срібного весілля імператорського подружжя. А у 1881 р. товариство організувало святковий вечір на честь цесаря Франца Йосифа I, під час якого серед літературних читань традиційно було згадано «про великі заслуги сего народолюбця около піднесення руського (тобто українського. – С.Д.) народу в Австрії до гідності людської»⁹. Того ж року створено «комітет вечерковий», який займався організацією різноманітних тематичних, літературних та музичних вечорів, зборів, театральних вистав.

У 1880 р. на честь 10-ї річниці створення товариства «Руська бесіда» на досить високому рівні було проведено концерт. Головним режисером заходу був С. Воробкевич. Вокальна частина складалася з творів Воробкевича, хором керував сам автор. Грою на фортепіано вразив Ф. Колоусик, чеський музикант, який досить часто брав участь в українських мистецьких вечорах¹⁰.

Починаючи з 1881 р., коли у розпорядженні товариства був цілий будинок із невеликою залою, вирішено проводити театральні вистави, до чого взяли молодші члени «Бесіди». В залі змонтовано маленьку сцену і глядацький зал, виготовлено декорації та костюми. Для інформування про вистави видавалися самописні афіші. Театр ставив п'єси: «Наталку Полтавку» І.Котляревського, «Покійного Опанаса» А.Янковського, «Знімченого Юрка» І.Наумовича, «Ворожку», «Весілля на обжинках» С.Воробкевича та інші вистави. Керівником театральної трупи був О. Попович. Завдяки діяльності аматорського театру змінювалось і саме ідеологічне наповнення «Руської бесіди», яка до середини 80-х років перейшла на національні позиції¹¹. У березні 1884 р. на базі аматорського театрального гуртка «Руська бесіда» та із залученням трьох акторів львівського театрального товариства «Руська бесіда», а саме Т.Романович, М.Королевича та М.Романович, які переїхали на постійне проживання до Чернівців, було створено «Перше

руське драматичне товариство», почесним головою якого став С.Воробкевич¹². Головною метою товариства було: «плепати драматичну та музичну штуку (мистецтво. – С.Д.) руську, устроєння театральних представлень, музично-декламаторських вечерків, концертів та забав». Вистави новоствореного товариства проходили в приміщенні чернівецької «Руської бесіди». Репертуар театру складали п'єси С.Воробкевича «Янош Іштенгазі», «Дядя Каспар і три грації», Г. Квітки-Основ'яненка «Шельменко-денщик», Ю.Федьковича «Карманич», «Сватання на гостинці» та інші. Репертуар на 1885 р. складався з 8 оперет та 10 комедій¹³. Про популярність театральних вистав свідчить той факт, що на їхні вистави квитки розкуповувались задовго до початку.

Але зовсім несподівано для товариства настали скрутні часи. У серпні 1885 р. М.Королевича було переведено до Сучави, разом з ним переведено Теофіла та Марію Романовичів. Від'їзд засновників та найактивніших діячів театрального гуртка дуже сильно вплинув на якісний рівень вистав. Зменшилася і їхня кількість. Єдиним заходом «Театрального товариства» в той час були спільні з «Руською бесідою» заходи вечіркового типу та активна участь у святі 25-річчя літературної діяльності С.Воробкевича, де театри зіграли виставу ювіляра «Янош Іштенгазі», а у 1899 році показали виставу «Наталка Полтавка», кошти від якого надійшли у фонд «Народного дому»¹⁴.

Важливим рішенням для розвитку товариського життя стала ухвала про організацію щотижневих літературних та розважальних вечорів зі співом та конкурсами¹⁵. Завдяки таким заходам кількість зацікавлених у роботі в «Бесіді» зросла, а саме товариство переконливо довело, що воно залишається головним осередком національно-культурного життя в краї.

Наступний захід, який відбувся 1887 р., присвячувався приїзду кронпринца Рудольфа. Було влаштовано факельну ходу і пісні перед будівлею Буковинського крайового правління, де вперше залучено організований «Руською бесідою» український народний хор. Під керівництвом диригента С.Воробкевича співали кантату О.Поповича. Завдяки такому заході товариство отримало від цесаревича подяку і запевнення у сприянні українцям¹⁶.

Після зміни в «Руській бесіді» ідеологічного напрямку з русофільського на народовський, а у 1894 р. зміни статуту, де окремим пунктом було: «уряджувати публічні відчити і музикально-декламаційні вечори, плепати музику і спів»¹⁷, впорядковувалося ставлення до театральних та співочих мистецтв. В товаристві починають створюватися окремі структурні підрозділи з організації театральних вистав. Зокрема, при «Міщанській читальні» створено аматорський театр, який часто виступав під егідою «Руської бесіди». В самому товари-

стві починають створюватись відділи, які відповідали за хоральний спів, аматорські вистави, танцювальні номери. На базі «Першого руського драматичного товариства» та відповідних мистецьких напрямів у «Руській бесіді» створюється у 1899 р. культурницьке товариство «Руський Боян», у 1901 р. – «Руський міщанський хор». Крім того, активну театральну роботу розгорнув театральний гурток при міщанському товаристві «Зоря»¹⁸.

Після народження з лона «Руської бесіди» вужчих культурницьких товариств «Бесіда» перестає займатися справами на театральній ниві, обмежується лише запрошенням на спільні концерти та масові заходи з концертними та театральними номерами «Руського Бояна» та «Руського міщанського хору».

Окрім міста Чернівці чи великих повітових центрів, на початку ХХ ст. зусиллями філій «Руської бесіди» театральні вистави, музичні та декламаторські вечори організуються і по селах, особливо там, де були створені читальні. Першою такою практикою запровадила чернівецька філія. А у Вашківцях спільно з молодіжною організацією «Запороже» поставлено театральну виставу Г.Квітки-Основ'яненка «Сватання на Гончарівці» з подальшим концертом¹⁹. У с.Вовчинець відбувся музичний концерт, а потім було декламування твору Ю.Федьковича «Довбуш». А заключний акорд на сцені виконали народні жартівники з гуморесками, які висміювали пияцтво, лихварство та неучтво. Закінчився вечір веселими танцями, іграми та забавами²⁰. Такі заходи дозволяли збільшити чисельність читалень у селах, де проводилися масові зібрання. Часто вистави і концерти, які проходили по селах, мали на меті й благодійницьку роботу – збір коштів на підтримку бідних студентів із сіл або на користь розбудови читалень.

Уже перед самою війною, особливо під час відзначення 100-ї річниці від дня народження Т.Г. Шевченка, по багатьох селах пройшла велика кількість концертів, присвячених знаменній даті. Яскравим і справді масовим було свято до Шевченкових роковин, проведене «Руською бесідою» у с. Стара Жадова, на яке прибуло все село, гості із навколишніх сіл, вся громадська рада з бургомістром, місцевим парохом та сільським активом. На святковому заході читалися вірші Шевченка «Учітєся, брати мої», «До Основ'яненка», «Заповіт» та інші. А в кінці свята було розповсюджено серед присутніх 250 календарів та 50 святкових чисел газети «Читальня»²¹.

Перша світова війна надовго перервала українське театральне життя на Буковині. Спроби відновити театр відбулися у серпні 1918 р., коли С. Терлецький за допомогою групи галицьких акторів створив на базі товариства «Український народний дім» театр під назвою «Український театр «Народного дому». Але уже січні 1919 р. окупаційна румунська влада заборонила його діяльність.

Лише у кінці 1919 р. С.Терлецькому вдалося відновити «Український театр «Народного дому».

Що стосується «Руської бесіди», то у перші повоєнні роки ні на театральній ниві, ні в інших культурницьких напрямках нічого не робилося. Відновлення театральної діяльності товариства почалося лише з 1925 р. На початку року було повідомлено: «Товариство «Руська Бесіда» в Чернівцях під управлінням Івана Робаченка подає до відома, що всі приготування, як справлення цілком нової гардероби і сценічних декорацій для українських вистав вже окінчена, так що на днях розпочнуться вистави. Тому, що згаданий кружок розпоряджається великим числом персоналу, буде міг ставити по більшій частині вистави, які обсягають велику кількість акторів. Всього в театрі 39 чоловік». А уже в березні на честь річниці народження Т. Шевченка в «Німецькому домі» поставлено виставу «Назар Стодоля»²², у квітні показано г'єсу М. Старицького «Ой не ходи, Грицю, та й на вечорниці»²³. Про подальшу долю театрального гуртка при товаристві відомостей немає, але зважаючи на жорстку позицію румунської влади до української культури та всесильну цензуру, можна припустити, що така діяльність «Руської бесіди» була призупинена.

Повернення до практики аматорських вистав відбулось у 1928 році, після скасування стану облоги в краї. При читальнях «Руської бесіди» почали створюватись самодіяльні театральні гуртки. Так, 1 грудня 1928 р. створено аматорську театральну секцію при філії «Руської бесіди» у м. Вашківцях. Керівниками театру стали О.Князька та Ю.Гарас²⁴. Також відкрито аматорський театральний гурток у с.Чортория, керівником якого став Д. Руснак²⁵.

Великий театральний гурток існував при Кіцманській читальні. Завдяки працьовитості і бажанню членів товариства вдалося за короткий час створити сцену та декорації до вистав. Більше того, гурток наважився першим організувати виїзні вистави у найближчі села, які прилягали до Кіцманя. У репертуарі сільського аматорського гуртка були народні комедії «Депутат до Відня», «Перші гулі», «Як коза роги випрямляла», а також твори українських класиків, зокрема, І.Карпенка-Карого «Безталанна» та інші. Крім аматорського театру, у Кіцмані при читальні створено хор, керівником якого став Жуковський. За досить короткий час керівнику вдалося досягти високого рівня виконавської майстерності. «Народні пісні, що їх співав хор, були виконані із таким чуттям і такою акуратністю, яку тяжко стрінати в наших хорах»²⁶, – писала газета «Час». Крім співу в аматорському хорі, була і гра на фортепіано.

Невеличкий аматорський театральний гурток створили у м.Сторожинці. Разом із театральними виставами гурток проводив і благодійні вечірки та літературні вечори²⁷. Однак діяльність аматорського театру в Сторожинці була нетривалою і за-

знавала переслідувань з боку місцевої румунської влади.

Активну діяльність розгорнув і аматорський театр при читальні у с.Хлівище зокрема, ним було поставлено вистави І.Котляревського «Москаль-чарівник», «Убійники» та інші. Цей театр також відзначався то піднесенням активності, то повним завмиранням діяльності. Кошти, які були виручені від вистав, давались на потреби бідних школярів і на поповнення читальні книжками та періодикою.

Невеликий театральний гурток був і в с.Гаврилівцях, який до Шевченкових свят ставив драму Кобзаря «Назар Стодоля» й організовував декламаційні та хорові вечори на тематику творів Шевченка: «Гамалія», «Гополя», «Суботів», «Тарасо-ва ніч», «Заповіт» та інших²⁸.

Існував аматорський театральний гурток і в с.Кадубівцях, який поставив п'єсу І.Карпенка-Карого «Розумний і дурень». У Борівцях організовано невеликий місцевий театр, у репертуарі якого були «Назар Стодоля» Т. Шевченка та «Різдвяна ніч» М. Лисенка. Члени гуртка виступали не тільки в Борівцях, але й у сусідніх селах. У с. Хрещатик діяв аматорський хор²⁹.

Але у проведенні театральних заходів артисти та постановники зазвичай стикалися із значними проблемами. Особливо багато клопоту завдавала цензура. «Кожну п'єсу, хоч не один раз грану, треба було представляти цензору, який надовго затримував її у себе, – писав І.Дудич. – Також п'єса повинна була пройти контроль поліції, сигуранци (*таємна політична поліція Румунії*. – С.Д.), румунського театру, церкви та інших установ тодішньої королівської Румунії. Нерідко траплялися і такі охоронці закону, що не хотіли без вигоди читати п'єси, а вимагали за це неофіційну оплату. Інколи самі цензори дивувались, як після цього всього у нас виникало бажання ставити вистави»³⁰.

У міжвоєнний період читальні товариства «Руська бесіда» спрямували свої зусилля на проведення культурно-масових заходів, оскільки це була фактично єдина дозволена румунським урядом діяльність. Вона також давала можливість залучити до своїх лав нових членів, заробити кошти на організаційні заходи та поповнення книжкового фонду читальні. Часто такі заходи були благодійними, і виручені кошти йшли на підтримку учнівської та студентської молоді. Але, незважаючи на невисокий рівень майстерності аматорських акторів, все ж таки організовані заходи мали великий успіх серед українського населення краю. Частинами були випадки, коли на вистави аматорських театральних гуртків приходили селяни з різних сіл. Українські вистави мали й ідеологічний підтекст, оскільки зберігали українську ідентичність населення Північної Буковини, зв'язки із Галичиною й Великою Україною. Такий стан речей не подобався румунським шовіністам, і у чернівецькій румун-

ській пресі часто виходили статті з критикою таких театрів та залякуванням селян, які ходили на вистави аматорських колективів, неминучою розправою органами влади.

З приходом до влади в Румунії праворадикальних сил почалося гоніння на українські товариства, і лише «Руській бесіді» дозволили представляти культурницькі інтереси українців Буковини. Тому коли у 1938 р. товариство «Буковинський кобзар» було заборонено, то «Драматична секція» цього товариства перейшла як автономна «Драматична секція до товариства «Руська бесіда». В попередні роки секція працювала напівпрофесійним складом і поставила велику кількість п'єс українських та світових класиків.

Театр працював у надзвичайно важких умовах постійної матеріальної скрути, переслідувань поліцією, цензурних утисків. Кожен жандарм мав право розігнати глядачів, припинити спектакль, заарештувати акторів. «Все, що є в народі найдорожчого, святого – його рідну мову, звичаї, культуру, – румунські окупанти намагалися вирвати з корінням, придушити, знищити найменші прояви національних почуттів та соціального протесту. Переслідування, заборони, арешти і злидні – така була доля Українського театру на Буковині»³¹. Навесні 1939 р. румунська влада заборонила сценічну діяльність груп провідних українських акторів: С.Терлецькому, І.Дудичу, К.Гольдшмід-Сенюку, А.Лисянській-Дудичевій, І.Дутці, бо вони нібито своєю грою підбурювали народ на антидержавні дії³². До слова треба сказати, що удар був спрямований на найкращі кадри українського театру «Руської бесіди», щоб таким чином знищити українське театральне мистецтво. Після репресій румунської влади головним і єдиним режисером театру став Є. Унгурян, який у складних умовах продовжив діяльність театру до червня 1940 року. Театр ставив опери М.Лисенка «Наталка Полтавка», С.Гулака-Артемівського «Запорожець за Дунаєм», п'єси М.Старицького «Ой, не ходи, Грицю, та й на вечорниці», І.Франка «Украдене щастя», Лесі Українки «Бояриня», М.Старицького «Невольник» та «Маруся Богуславка», Е.Калитовського «Циганка Аза» та ін. Незважаючи на те, що після арешту провідних акторів якість вистав стала нижчою, все ж це було єдиним українським масовим заходом, на якому лунало українське слово. Хоча варто зазначити, що траплялися вистави, які були поставлені на досить високому мистецькому рівні. Особливе враження у глядачів залишилося від гри акторів в опереті Г.Квітки-Основ'яненка «Сватання на Гончарівці»: «... всі артисти ввязалися в свої ролі знаменито, задовольнили навіть найвибагливіших глядачів»³³, – писала газета «Час».

28 червня 1940 р. Північну Буковину було приєднано до Української РСР у складі СРСР. Нова влада з перших же днів заборонила діяльність існуючих культурно-мистецьких товариств, чита-

лень. Після цього почалися репресії проти місцевої інтелігенції, лише невеликій кількості з них вдалося вчасно емігрувати. Так, у кінці 1940 року, відчувши загрозу арешту, до Німеччини виїхав художник театрального гуртка при товаристві «Руська бесіда» Є. Ліпецький³⁴.

Отже, діяльність товариства «Руська бесіда» на театральній та культурно-масовій ниві була досить вагомою, а подекуди, особливо в румунський час, і єдиною культурницькою роботою в краї. Товариство зробило значний внесок у розвиток товариського життя та зародження українського театру на Буковині. У міжвоєнний період театральні вистави та вечіркова діяльність стали одним із головних методів донесення до українців краю живого українського слова та збереження їх національної ідентичності.

¹ Буковина 1918-1940рр.: зовнішні впливи та внутрішній розвиток / [Сергій Осачук, Ігор Піддубний, Володимир Фісанов]. – Чернівці: Зелена Буковина, 2005. – 328 с.

² Буковина: історичний нарис. – Чернівці: Зелена Буковина, 1998. – 416 с.

³ Квітковський Д., Бринзан Т., Жуковський А. Буковина: її минуле і сучасне. – Париж-Філадельфія-Детройт: Зелена Буковина, 1956. – 961 с.

⁴ Сулятицький Т. Чернівецький театр імені О. Кобилянської. – Чернівці: Золоті литаври, 2004. – 300 с.

⁵ Листування з правлінням «Руської Бесіди», про затвердження статуту товариства і про результати виборів керівництва організації // Державний архів Чернівецької області. – Ф.3. – Оп. 2. – Спр. 8949. – Арк. 1.

⁶ Сулятицький Т. Чернівецький театр імені О. Кобилянської. – С. 10-11.

⁷ Дмитрів Є. Ілюстрована історія «Руської Бесіди» в Чернівцях (1869-1909). – С. 68-70.

⁸ Попович О. Відродження Буковини. – Львів, 1933. – С. 19.

⁹ Дмитрів Є. Ілюстрована історія «Руської Бесіди» в Чернівцях (1869-1909). – С. 46-47.

¹⁰ Рочниця товариства «Руска Бесіда» // Родимий Листок. – 1880. – 2 лютого. – С.2.

¹¹ Смаль-Стоцький С. Грудка землі на могилі О. Поповича // Літературно-науковий вісник. – Львів. – 1930. – Кн. VII-VIII. С. 708.

¹² Сулятицький Т. Чернівецький театр імені О. Кобилянської.

¹³ Перше руське драматичне товариство у Чернівцях // Буковина. – 1885. – 1 січня. – С.5.

¹⁴ Сулятицький Т. Чернівецький театр імені О. Кобилянської.

¹⁵ Справи Буковинських русинів // Батьківщина. – 1886. – 22 жовтня. – С. 247.

¹⁶ В Буковині // Батьківщина. – 1887. – 15 липня. – С. 166.

¹⁷ Статут товариства «Руска Бесіда» в Чернівцях. – ДАЧО. – Ф3. – Оп.2. – Спр. 16113. – Арк. 3.

¹⁸ Наш театр // Руска Рада. – 1901. – 21 лютого. – С. 58-59.

¹⁹ Заходом українського академічного товариства «Запороже» та читальні «Рускої Бесіди» у Вашківцях // Народний Голос. – 1910. – 6 липня. – С.6-7.

²⁰ Копачук С. Народне свято у Вовчинцях // Нова Буковина. – 1913. – 6 серпня. – С.2-3.

²¹ Свято Шевченка в Старій Жадові // Народний Голос. – 1914. – 24 липня. – С. 2-3.

²² Український театральний кружок // Зоря. – 1925. – 1 лютого. – С. 6.

²³ Український театральний кружок // Зоря. – 1925. – 19 квітня. – С.16.

²⁴ З читального руху // Час. – 1928. – 4 грудня. – С.1.

²⁵ Заборона свята Федьковича у Чернівцях // Діло. – 1934. – 7 вересня. – С.3.

²⁶ З культурно-просвітнього руху // Час. – 1931. – 12 січня. – С. 3.

²⁷ Представлення і вечорниці // Час. – 1931. – 12 січня. – С. 3.

²⁸ Шевченко на селі // Час. – 1933. – 7 вересня. – С.2.

²⁹ Як відновили читальню «Української Бесіди» // Час. – 1929. – 23 березня. – С. 3.

³⁰ Дудич І. З історії українського театру / Іван Дудич // Радянська Буковина. – 1961. – 20 червня. – С.3.

³¹ Сулятицький Т. Чернівецький театр імені О. Кобилянської. – С. 22.

³² З товариства «Руска Бесіда» // Народний Голос. – 1910. – 20 липня. – С. 5.

³³ Сватання на Гончарівці // Час. – 1940. – 15 лютого. – С. 5.

³⁴ Сулятицький Т. Чернівецький театр імені О. Кобилянської. – С. 23.

Summary

*Sergii Dobrganskyi
(Chernivtsi)*

Culture and public measure of organization «Ruska Besida»

In this article author write about beginning and developing theater life on Bukovina. On of the first place in developing Ukrainian theater was «Ruska Besida». Without theater «Ruska Besida» organize some literal reading. When Romanian army occupation the main work organization stay amateur theater.